

ĐẠI HỌC KINH TẾ KỸ THUẬT CÔNG NGHIỆP KHOA CÔNG NGHỆ THÔNG TIN

Bài Thực Tập

Giải bài tập bằng Lập trình Đệ quy

NỘI DUNG

Mục tiêu bài học

Hướng dẫn học tập

Nội dung bài học

Giao nhiệm vụ tuần tiếp theo

MỤC TIÊU BÀI HỌC

• Muc tiêu:

Trang bị cho sinh viên kỹ năng lập trình cơ bản trong C++:

- + Hàm đệ quy
- + Viết chương trình sử dụng hàm đệ quy
- + Phát hiện và sửa lỗi

Kết quả đạt được:

Sinh viên thành thạo cách khai báo và định nghĩa hàm đệ quy, viết chương trình hàm đệ quy áp dụng giải các bài tập từ đơn giản đến phức tạp.

HƯỚNG DẪN HỌC TẬP

Để hoàn thành tốt bài học này sinh viên cần thực hiện những nhiệm vụ sau:

- Đọc trước tài liệu: "B6_Tailieu_TTLTCB" phần nhắc lại kiến thức
   lý thuyết mục "E. TÓM TẮT LÝ THUYẾT"
  - Cài đặt, sử dụng được công cụ thực hành Cfree 5.0.
  - Thực hành trên máy tính các bài thực hành mẫu.
  - Hoàn thành các bài thực hành tự làm cuối bài học.
  - Hoàn thành các bài tập giao về nhà.
  - Trao đổi, thảo luận với giảng viên qua các phương thức:
    - + Thảo luận đặt câu hỏi trên diễn đàn.

NỘI DUNG BÀI HỌC

I. Hướng dẫn ban đầu (90 phút)

- 1.1 Tổng hợp lý thuyết
- 1.2 Hướng dẫn thực hành bài số 01
- 1.3 Hướng dẫn thực hành bài số 02

II. Hướng dẫn thường xuyên (90 phút)

- 2.1 Hướng dẫn thực hành bài số 03
- 2.2 Hướng dẫn thực hành bài số 04

III. Bài tập tự giải (90 phút)

I. HƯỚNG DẪN BAN ĐẦU

- Sinh viên cần cài đặt được công cụ thực hành.
- Yêu cầu sinh viên đọc lại và ghi nhớ các kiến thức lý thuyết trong mục E trong tài liệu "B5_Tailieu_TTLTCB"
- Hướng dẫn chi tiết ví dụ mẫu để hiểu rõ về cách sử dụng hàm Đệ quy.

Khái niệm

Một đối tượng gọi là đệ qui nếu nó nằm trong chính nó như một bộ phận (hay nói cách khác nó được định nghĩa qua chính nó).

Ví dụ:

Hàm tính giai thừa

$$n! = \begin{cases} 1 & \text{v\'oi } n=0 \\ \\ n^*(n-1)! & \text{v\'oi } n>0 \end{cases}$$

- Khái niệm giải thuật đệ quy
  - Lời giải T của bài toán được biếu diễn qua T' giống
     T thì lời giải T được gọi là định nghĩa đệ qui.
  - Giải thuật cho định nghĩa đệ qui gọi là giải thuật đệ qui

- Tính chất của giải thuật đệ quy
  - Có một trường hợp đặc biệt để kết thúc đệ qui (Suy biến)
     n! = 1 với n=0
  - Trường hợp tổng quát suy ra cách tính tương tự nhưng với ý nghĩa nhỏ đi và dần đến trường hợp suy biến.
     n! = n * (n-1)! với n>0

Ví dụ: Viết hàm đệ qui tính n!

```
n! = \begin{cases} 1 & \text{v\'oi } n=0 \\ \\ n^*(n-1)! & \text{v\'oi } n>0 \end{cases}
float giai thua (int n)
   { if (n==0)
               return 1;
         else
                return n*giai thua(n-1);
```


Trong bài thực hành này sinh viên tìm hiếu và thực hanh cach sử dụng và xây dựng hàm theo thuật toán đệ quy.

Bài toán:

 Viết chương trình sử dụng hàm đệ quy tính số thứ n của dãy Fibonaci

$$\mathbf{Fib}(n) = \begin{cases} 1 & \text{v\'oi } n < = 2 \\ \mathbf{Fib}(n-1) + \mathbf{Fib}(n-2) & \text{v\'oi } n > 2 \end{cases}$$

```
#include<iostream>
 1
      using namespace std;
      int fib(int n){
 4
          if(n \le 2)
 5
               return 1;
 6
          else
               return fib(n-1)+fib(n-2);
 8
      int main(){
          int n;
10
          cout<<"Nhap n :";
11
12
          cin>>n;
          cout<<" So fibonaci thu " << n <<" la:"<<fib(n);
13
          return 0;
14
15
                     Image uploaded by Pham Như Phúc
```

```
#include <iostream>
     using namespace std;
     int Fib(int n) {
 3
          if(n \le 2) return 1;
          else return Fib(n-1)+Fib(n-2);
 5
 6
     int main() {
 8
          int n;
          cout<<"Nhap vao so n: "; cin>>n;
 9
          cout<<"So Fibonaci thu "<<n<<" la: "<<Fib(n)<<endl;</pre>
10
11
     return 0;
12
                     Image uploaded by Đoàn Đức Nam
```

```
★ Get Started

                  Fiboneci.cpp X
 #include <iostream>
       using namespace std;
       int Fibonacci(int n)
           if (n == 1 || n == 2)
               return 1;
           return Fibonacci(n-1) + Fibonacci(n-2);
       int main()
           int n;
           cout << "nhap n: ";</pre>
           cin >> n:
           cout << "So Fibonacci thu " << n << " la: " << Fibonacci(n);</pre>
           return 0:
  16
 PROBLEMS
            OUTPUT
                      DEBUG CONSOLE
                                       TERMINAL
                                                                                            Code - B6-Ha\xcc\x80m-\x
 cd "/Users/lequangminh/Documents/TTLPCB/Bài tâp/B6-Hàm-Đê-Quy/" && q++ Fiboneci.cpp -o Fiboneci && "/Users/lequangm
 v/"Fiboneci
 neci.cpp -o Fiboneci && "/Users/lequangminh/Documents/TTLPCB/Bài t<mark>0<00ad></mark>p/B6-Hàm-0<0090>0<0087> -Quy/"Fiboneci
 nhap n: 5
 So Fibonacci thu 5 la: 5%
 neci.cpp -o Fiboneci && "/Users/lequangminh/Documents/TTLPCB/Bài t@<00ad>p/B6-Hàm-@<0090>@<0087>-Quy/"Fiboneci
 nhap n: 1
 So Fibonacci thu 1 la: 1%
 neci.cpp -o Fiboneci && "/Users/lequangminh/Documents/TTLPCB/Bài t@<00ad>p/B6-Hàm-@<0090>@<0087>-Quy/"Fiboneci
 nhap n: 8
 So Fibonacci thu 8 la: 21%
 neci.cpp -o Fiboneci && "/Users/lequangminh/Documents/TTLPCB/Bài t@<00ad>p/B6-Hàm-@<0090>@<0087>-Quy/"Fiboneci
 nhap n: 6
 So Fibonacci thu 6 la: 8%
 leguangminh@MacBook-Air-cua-LE B6-Hàm- Image uploaded by minh
```

```
1 #include<iostream>
2 using namespace std;
3 int fib(int n){
     if(n \le 2)
         return 1;
     else
6
          return (fib (n-1) +fib (n-2));
7
8 }
9 int main() {
     int n;
   cout<<" n="; cin>>n;
11
     cout<<" So thu "<< n <<" cua day Fibonaci la: "<< fib(n)<< endl;
13 return 0:
14 }
```

Image uploaded by Le Huu Nam

```
C:\Users\DELL\Documents\Untitled2.cpp - Dev-C++ 5.11
File Edit Search View Project Execute Tools AStyle Window Help
                    (globals)
[*] Untitled1.cpp [*] Untitled2.cpp
     #include <iostream>
                       std;
  3
          Fib(int n ){
  4 –
  5
            (n==1 | n==2){
  6 –
              return 1;
  8
                       return Fib(n-1)+Fib(n-2);
 10
11
12
13 -
          main(){
14
          int n;
15
          cout<<" nhap n = ";</pre>
16
          cin>>n;
17
18
          cout<<" gia tri fibonacci thu "<<n<<" la :" <<Fib(n);</pre>
19
20
          return 0;
 21
 22
                Image uploaded by nguyễn trung hiếu
```

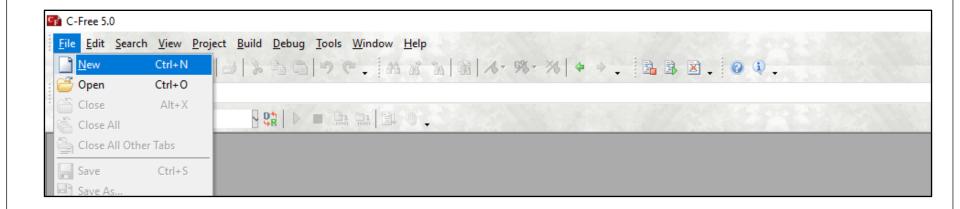
```
#include<iostream>
 2 using namespace std;
 3 int fibonaci (int n)
 4 {
       if (n == 0 | | n == 1 | | n == 2)
            return fibonaci(n-1) + fibonaci(n-2);
12 }
13 int main()
14 {
        int n;
        cout<<"Nhap vao so nguyen :";</pre>
        cin>>n;
        cout<<"Fib(n)"<<" = "<<fibonaci(n);</pre>
19 }
```

Image uploaded by trần văn xuân

```
#include<iostream>
 2
     using namespace std;
3
     int Fib(int n){
5
         if(n<=2) return 1;
 6
         return Fib(n-1)+Fib(n-2);
8
     int main(){
10
          int n;
         cout << "Nhap: "; cin >> n;
11
         cout << "Ket qua: " << Fib(n) << endl;
12
13
         return 0;
14
```

```
1 #include<iostream.h>
2 int Fib(int n) {
      if(n \le 2){
          return 1;
      }else{
          return Fib(n-1)+Fib(n-2);
9 int main(){
      int n;
10
11
     cout<<"Nhap vao n=";
12 cin>>n;
cout<<"So thu n cua day Fibonaci ="<<Fib(n)<<endl;</pre>
14 }
                  Image uploaded by Nguyễn Tuấn Tiến
```

- **Bước 1:** Tạo mới một file*.cpp thực hiện thao tác File\New

- File mới xuất hiện, sinh viên chuyển sang bước 2 thực hiện gõ các câu lệnh theo các bước hướng dẫn.

Bước 2: Khai báo thư viện cần dùng

```
#include <iostream.h>
```

Bước 3: Định nghĩa hàm tính giai thừa theo giải thuật đệ quy

```
long Fib(int x)
{
    if (x<=2)
        return 1;
    else
        return Fib(x-1)+Fib(x-2);
}</pre>
```

Bước 4: Khai báo hàm main() là hàm chính của chương trình

```
int main()
```

Bước 5: Khai báo biến

```
int n;
```

Bước 6: Nhập dữ liệu

```
cout<<"Nhap n "; cin>>n;
```

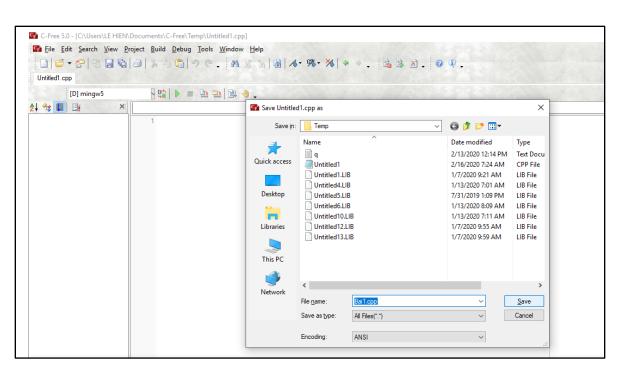
- Bước 7: In kết quả

```
cout << "So thu " <<n<<" cua day Fibonaci
la "<<Fib(n) << endl;</pre>
```

- Bước 8: Lưu bài, chạy kiểm tra chương trình

Sinh viên chọn trên thanh công cụ: File\Save\Gõ tên file cần

Iuu\Save

Lưu bài, biên dịch chương trình, nếu có lỗi phải sửa lỗi, nếu chương trình chạy đúng sẽ cho kết quả như sau:

```
"C:\Users\dell\OneDrive\Documents\C-Free\Temp\Fibonaci.exe" — \ \
Nhap n = 8
So thu 8 cua day Fibonaci la 21
Press any key to continue . . .
```

Tóm lại: Trong bài thực hành 01 chúng ta đã biết cách xây dựng và sử dụng 1 hàm đệ quy trong chương trình C++

Bài toán:

Viết hàm đệ quy tính

$$S = 1 + 2 + 3 + ... + (n-1) + n.$$

$$S(n) = \begin{cases} 0 & \text{v\'oi } n = 0 \\ S(n-1) + n & \text{v\'oi } n > 0 \end{cases}$$

Bước 1: Tạo file mới: tương tự như hướng dẫn ở bài thực

hành 01

Bước 2: Khai báo thư viện cần dùng

#include <iostream.h>

Bước 3: Định nghĩa hàm tính tổng

Bước 4: Khai báo hàm main() là hàm chính của chương trình

```
int main()
```

Bước 5: Khai báo biến

```
int n;
```

Bước 6: Nhập dữ liệu

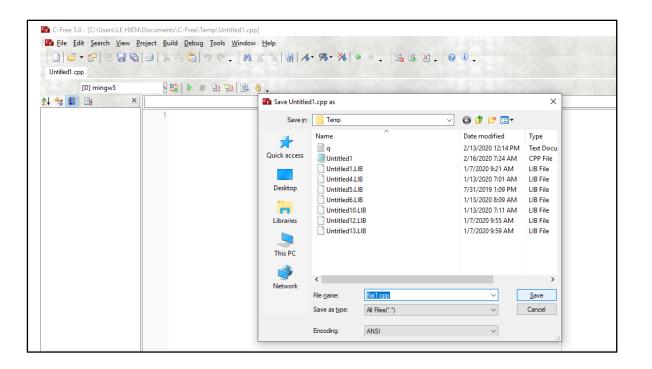
```
cout<<"Nhap n "; cin>>n;
```

Bước 7: In kết quả

```
cout << "Tong la S = " << sum(n) << endl;
```

- Bước 8: Lưu bài, chạy kiểm tra chương trình

Sinh viên chọn trên thanh công cụ: File\Save\Gõ tên file cần

Bước 7: Thực hiện tương tự như bài thực hành 01

Biên dịch chương trình, nếu có lỗi phải sửa lỗi, nếu chương trình chạy đúng sẽ cho kết quả như sau:

Tóm lại: Trong bài thực hành này chúng ta sẽ biết cách sử dụng câu lệnh do ... while.

```
1. #include <iostream.h>
2. int sum(int x)
3. { if (x==0)
4.
  return 0;
5. else
6. return sum(x-1) + x;
7. }
8. int main()
9. { int n;
10. cout << "Nhap n: "; cin>>n;
11. cout << "Tong la S = "<< sum(n) << endl;
12. return 0;
13. }
```

II. HƯỚNG DẪN THƯỜNG XUYÊN

- Sinh viên tiếp tục thực hành các bài tập theo sự gợi ý hướng dẫn.
   Trong phần này yêu cầu:
- + Một số phần trong bài sinh viên phải tự thực hiện (Ví dụ: tạo file ban đầu, khai báo thư viện, những hàm có tính chất tương tự ở ví dụ trước).
  - + Sinh viên phải tự hoàn thiện chương trình và chạy đúng.

Bài toán:

Viết chương trình sử dụng hàm đệ qui để tính tổng

$$S = 1 + \frac{1}{2} + \frac{1}{3} + \dots + \frac{1}{n}$$

```
Hàm tìm tính tổng
   float tong(int x)
      if (x == 1)
            return 1;
      else
            return tong (x-1) + (float) 1/x;
```

Hàm main

```
int main()
{
  int n;
  cout<<"Nhap n = "; cin>>n;
  cout<<"Tong la S = "<<tong(n)<<endl;
  return 0;
}</pre>
```

Kết quả khi chạy chương trình

```
"C:\Users\dell\OneDrive\Documents\C-Free\Temp\Untitled2.ex... — X

Nhap n = 5

Tong la S = 2.28333

Press any key to continue . . .
```

Bài toán:

Viết chương trình sử dụng hàm đệ qui để tính tích sau:

$$S_n = 1^1 \times 2^2 \times 3^3 \times 4^4 \times ... \times n^n$$

$$S(n) = \begin{cases} 1 & \text{v\'oi } n = 1 \\ \\ S(n-1) + pow(n,n) & \text{v\'oi } n > 1 \end{cases}$$

Buớc 3: Khai báo hàm đệ quy để tính biểu thức
double luythua(int x)
{
 if (x == 1)
 return 1; //co so co so
 else
 return (float)pow(x,x)* luythua(x-1);
}

Bước 4: Khai báo hàm main() là hàm chính của chương trình int main()

Bước 5: Khai báo biến và nhập dữ liệu

```
int n;
cout << "Nhap n = "; cin>>n;
```

Bước 6: Gọi hàm *bieuthuc* ở trên để tính biểu thức S, in kết quả ra màn hình:

```
cout<<"Ket qua: "<<luythua(n)<<endl;</pre>
```

Bước 7: Thực hiện tương tự như bài thực hành 01

Biên dịch chương trình, nếu có lỗi phải sửa lỗi, nếu chương trình chạy đúng sẽ cho kết quả như sau:

```
■ "C:\Users\Administrator\Documents\C-Free\Temp\Untitled7.exe" — X

Nhap n = 3

Ket qua: 108

Press any key to continue . . . . . .
```

III. BÀI TẬP TỰ GIẢI

1. Viết hàm đệ quy tính tổng

$$S = 1 + 4 + 9 + ... + n^2$$

2. Viết hàm đệ quy tính tích

$$P = 1*3*5*...*(2n-1)$$

3. Viết hàm đệ quy tính giai thừa. Áp dụng tính tổ hợp chập k của n.

$$C_n = \frac{n!}{k!*(n-k)!}$$

III. BÀI TẬP TỰ GIẢI

- 4. Viết hàm đệ quy tìm UCLN của 2 số nguyên dương m, n. Áp dụng tìm UCLN của 3 số nguyên dương a, b, c.
- 5. Viết hàm đệ quy tính x(n), biết:

$$x(n) = \begin{cases} 1 & \text{v\'oi } n=0 \\ \\ n^2x(0)+(n-1)^2x(1)+\ldots+2^2x(n-2)+1^2x(n-1) & \text{v\'oi } n>0 \end{cases}$$

III. BÀI TẬP TỰ GIẢI

6. Có ba cột A, B, C. Cột A hiện đang gắn n đĩa có kích thước khác nhau, đĩa nhỏ ở trên đĩa lớn hơn ở dưới. Cần chuyển n đĩa từ cột A sang cột C (dùng cột B làm trung gian) với điều kiện mỗi lần chỉ được chuyển một đĩa, đĩa đặt trên bao giờ cũng nhỏ hơn đĩa đặt dưới.

1. Viết hàm đệ quy tính tổng

$$S = 1 + 4 + 9 + ... + n^2$$

$$S(n) = \begin{cases} 1 & v \circ i \ n = 1 \\ S(n-1) + n \circ n & v \circ i \ n > 1 \end{cases}$$

Định nghĩa hàm tính tổng bình phương

```
long TongBinhPhuong(unsigned int x)
{
    if(x<=1)
        return 1;
    else
        return x*x + TongBinhPhuong(x-1);
}</pre>
```

```
1. #include <iostream.h>
  long TongBinhPhuong (unsigned int x)
3.
4. if (x \le 1)
5.
           return 1;
6. else
           return x*x + TongBinhPhuong(x-1);
7.
8. }
9. int main()
10. { unsigned int n;
11. cout << "Nhap n: "; cin>>n;
12. cout << "Tong la: "<< TongBinhPhuong (n) << endl;
13. return 0;
14. }
```

1. Viết hàm đệ quy tính giai thừa. Áp dụng tính tổ hợp chập k của n.

$$C_n^k = \frac{n!}{k!*(n-k)!}$$

n! = 1.2.3.4....(n-1).n

$$n! = \begin{cases} 1 & \text{v\'oi } n = 0 \\ \\ (n-1)! * n & \text{v\'oi } n \neq 0 \end{cases}$$

Định nghĩa hàm giai thừa

```
int    giai_thua(int         x)
{
    if (x==0)
        return 1;
    else
        return giai_thua(x-1)*x;
}
```

```
int main()
   unsigned int n, k;
     float C;
     cout << "Nhap n: "; cin>>n;
     cout << "Nhap k: "; cin >> k;
C=giai thua(n)/(giai thua(k)*giai thua(n-k));
cout<<"To hop chap "<<k<<" cua"<<n<< "la"
<<C<<end1;
     return 0;
```

Viết hàm đệ quy tìm UCLN của 2 số nguyên dương m, n. Áp dụng tìm UCLN của 3 số nguyên dương a, b, c.

```
1. #include <iostream.h> //Cach 1
     int UCLN(int m, int n)
2.
3.
4.
          if (m == n)
5.
               return m;
6.
          else
                if (m>n)
7.
8.
                     return UCLN(m-n,n);
                else
9.
                     return UCLN(m, n-m);
10.
11.
```

```
12.int main()
13. { int a, b, c;
14.
15. cout << "Nhap a: "; cin>>a;
16. cout << "Nhap b: "; cin>>b;
17. cout << "Nhap c: "; cin>>c;
18. cout << ``UCLN = ``< < UCLN (UCLN (a,b), c) << endl;
19. return 0;
20.}
```

```
1. #include <iostream.h> //Cach 2
2. int UCLN(int m, int n)
3. { if (n == 0)
4. return m;
5. else
6.
     return UCLN(n, m%n);
8. int main()
9. { int a, b, c;
         cout<<"Nhap a: "; cin>>a;
10.
11. cout << "Nhap b: "; cin>>b;
12. cout << "Nhap c: "; cin>>c;
13. cout << "UCLN = "<< UCLN (UCLN (a,b), c) << endl;
14. return 0;
15. }
```

Viết hàm đệ quy tính x(n), biết:

$$x(n) = \begin{cases} 1 & v \circ i \ n=0 \\ \\ n^2x(0)+(n-1)^2x(1)+...+2^2x(n-2)+1^2x(n-1) \ v \circ i \ n>0 \end{cases}$$

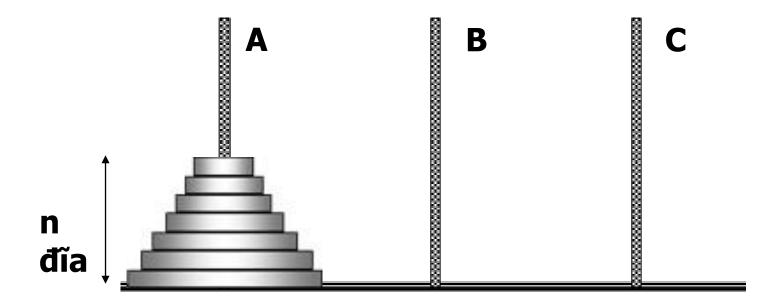
```
1. #include <iostream.h>
2. #include <math.h>
3. long x (int n)
4. {
         if (n == 0)
5.
                      return 1;
6.
7.
         long s = 0;
8.
         for (int i=1; i<=n; i++)
                s = s + pow(i, 2) *x(n-i);
9.
10.
       return s;
11.}
```

```
12.int main()
13.{ int n;
14. float xn;
15. cout<<"Nhap n: "; cin>>n;
16. cout<<"xn= "<<x(n)<<endl;
17. return 0;
18.}</pre>
```

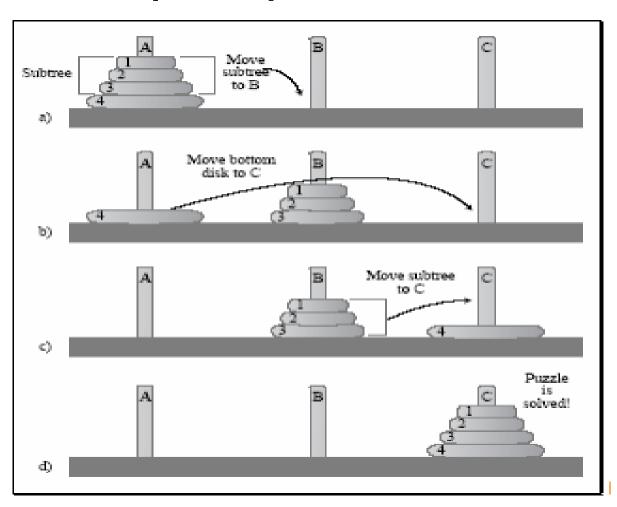
Bài toán tháp Hà Nội

Có ba cột A, B, C. Cột A hiện đang gắn n đĩa có kích thước khác nhau, đĩa nhỏ ở trên đĩa lớn hơn ở dưới. Cần chuyển n đĩa từ cột A sang cột C (dùng cột B làm trung gian) với điều kiện mỗi lần chỉ được chuyển một đĩa, đĩa đặt trên bao giờ cũng nhỏ hơn đĩa đặt dưới.

Bài toán tháp Hà Nội

Bài toán tháp Hà Nội


```
#include <iostream.h>
   void Chuyendia(int num, char x, char y, char z)
       if (num > 0) {
3. {
         Chuyendia (num - 1, x, z, y);
4.
        cout << x <<" -> "<< z <<endl;;
5.
        Chuyendia (num - 1, y, x, z);
6.
7.
8. }
9. int main()
10. { int n;
11.
   cout<<"Nhap so dia: ";cin>>n;
12.
   cout<<"Viec chuyen dia nhu sau"<<endl;
13.
     Chuyendia(n , 'A', 'B', 'C');
14. return 0;
15. }
```

Kết quả khi chạy chương trình

```
"C:\Users\dell\OneDrive\Documents\C-Free\Temp\Thap_ha_... — \ \

Nhap so dia: 3

Viec chuyen dia nhu sau

A -> C

A -> B

C -> B

A -> C

B -> A

B -> C

Press any key to continue . . .
```

IV. TỔNG KẾT

Kiến thức cần ghi nhớ trong buổi thực hành:

- 1 Khái niệm đệ quy
  - 2 Cách xây dựng hàm đệ quy
  - 3 Viết chương trình sử dụng đệ quy
- 4 Phát hiện và sửa lỗi

Lời ngỏ

Trong quá trình học tập nếu sinh viên không hiểu phần nào thì liên hệ trao đổi với giảng viên qua hình thức gửi câu hỏi trên diễn đàn hoặc gửi vào email cho giảng viên.

V. GIAO NHIỆM VỤ TUẦN TIẾP THEO

- 1. Hoàn thành tất cả các bài thực hành trong buổi học và bài tập trong mục D file "B6_Baitap_TTLTCB.docx".
- 2. Sinh viên đọc tài liệu và chuẩn bị trước nội dung học của tuần tiếp theo:
- Giải Bài tập mảng một chiều
- + Khai báo mảng
- + Các thao tác trên mảng
- + Viết chương trình sử dụng mảng 1 chiều
- + Phát hiện và sửa lỗi.